

สรุปผลโครงการวิจัย

1. ชื่อโครงการวิจัย

ภาษาไทย : โครงการการศึกษาประสบการณ์การใช้สิทธิประโยชน์ประกันสังคม มาตรา 40

ภาษาอังกฤษ : A Study of Experiences in Utilizing Social Security Benefits under Section 40

2. ชื่อหัวหน้าโครงการและนักวิจัยในโครงการ

ดร.บวร ทรัพย์สิงห์	หัวหน้าโครงการ
ดร.กิงกาญจน์ จงสุขไกล	นักวิจัย
น.ส.วิทยา โกมินทร์	นักวิจัย

3. แหล่งทุนสนับสนุน

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ

4. ระยะเวลาทำการวิจัย 1 เดือน 2 วัน

ตั้งแต่วันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2568 ถึงวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2568

5. บทคัดย่อหรือบทสรุปสำหรับผู้บริหารของโครงการวิจัย

ภาษาไทย :

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและวิเคราะห์ประสบการณ์การใช้สิทธิประโยชน์ของผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ซึ่งเป็นระบบประกันสังคมสำหรับแรงงานนอกระบบและผู้ประกอบอาชีพอิสระ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้รับสิทธิประโยชน์จำนวน 5 ราย ใน 5 พื้นที่ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร สุพรรณบุรี พะเยา ขอนแก่น และ สงขลา การศึกษามุ่งทำความเข้าใจบริบทชีวิต กระบวนการตัดสินใจสมัคร แรงจูงใจ ช่องทางการรับรู้ข้อมูล ประสบการณ์การใช้สิทธิ ปัญหาและอุปสรรค รวมถึงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อระบบ

ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจสำคัญในการสมัครคือความต้องการหลักประกันทางสังคม ความมั่นคงในชีวิต และการคุ้มครองครอบครัว โดยเฉพาะในยามเจ็บป่วย ทูพพลภาพ หรือเสียชีวิต การรับรู้ข้อมูลมักเกิดจากการรณรงค์ของหน่วยงานรัฐ อาสาสมัครแรงงาน และเครือข่ายชุมชน ประสบการณ์การใช้สิทธิประโยชน์สะท้อนทั้งด้านบวก เช่น การได้รับเงินชดเชยและความช่วยเหลือทางการเงิน และด้านข้อจำกัด เช่น ความยุ่งยากด้านขั้นตอน การโอนสิทธิ การเข้าถึงบริการ และความเข้าใจในสิทธิประโยชน์ที่ยังไม่ทั่วถึง นอกจากนี้ ความเชื่อมั่นต่อระบบมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์การใช้สิทธิที่ผ่านมา

ข้อค้นพบสำคัญชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาการสื่อสารข้อมูล การอำนวยความสะดวกในการใช้สิทธิ และการปรับปรุงระบบให้สอดคล้องกับบริบทชีวิตของแรงงานนอกระบบ เพื่อให้ประกันสังคมมาตรา 40 สามารถเป็นหลักประกันทางสังคมที่มีประสิทธิภาพและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

ภาษาอังกฤษ :

This study aimed to explore and analyze the experiences of beneficiaries utilizing social security benefits under Section 40, a scheme designed for informal workers and the self-employed. A qualitative approach using in-depth interviews was conducted with five beneficiaries across five areas: Bangkok, Suphan Buri, Phayao, Khon Kaen, and Songkhla. The study examined

life contexts, decision-making processes, motivations for enrollment, information channels, benefit utilization experiences, barriers, and recommendations.

Key distinctive findings include: (1) continuity of membership and sustained trust in the scheme, as some participants re-enrolled even after receiving lump-sum benefits at retirement age; (2) the crucial role of labor volunteers and community networks as knowledge intermediaries that enhance awareness and trust; (3) enrollment decisions driven primarily by family responsibility and risk preparedness rather than purely economic calculations; and (4) systemic gaps in benefit utilization, including limited flexibility in cross-hospital access, time constraints, procedural complexity, and insufficient understanding of entitlements.

The findings suggest that while Section 40 plays a vital role in extending social protection to informal workers, its effectiveness depends on information accessibility, ease of benefit utilization, and alignment with beneficiaries' living conditions. Strengthening proactive communication, simplifying procedures, and empowering community networks would enhance the scheme's responsiveness and inclusiveness.

6. คำสำคัญ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

ภาษาไทย : แรงงานนอกระบบ, ประกันสังคมมาตรา 40, ความคุ้มครองทางสังคม

ภาษาอังกฤษ : Informal Workers, Social Security Section 40, Social Protection Coverage

7. ประเภทของการวิจัย ☐ การวิจัยพื้นฐาน ☒ การวิจัยประยุกต์ ☐ การวิจัยพัฒนา

การวิจัยพื้นฐาน หมายถึง การค้นคว้าวิจัยเพื่อแสวงหาความรู้ใหม่ โดยยังมีได้มุ่งหมายนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในทางใดทางหนึ่งโดยเฉพาะ

การวิจัยประยุกต์ หมายถึง การค้นคว้าวิจัยเพื่อเพิ่มเติมความรู้เดิม สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้

การวิจัยพัฒนา หมายถึง การวิจัยต่อเนื่องจากการวิจัยพื้นฐานหรือวิจัยประยุกต์ได้ต้นแบบผลผลิตใหม่ สิ่งประดิษฐ์ กระบวนการ กรรมวิธี และบริการใหม่ (ข้อมูลจากศูนย์ข้อเสนอเทศการวิจัย/ภารกิจข้อมูลวิจัยและบริหารจัดการข้อมูล วช.)

8. จุดเด่นและประโยชน์ของผลงาน

1. สะท้อน “เสียงจากผู้ใช้นิติจริง” อย่างลึกซึ้ง งานวิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก ทำให้ได้ข้อมูลเชิงประสบการณ์ที่ละเอียด เห็นทั้งมิติชีวิต ความคิด ความรู้สึก และบริบททางสังคมของผู้ประกันตนมาตรา 40 ซึ่งงานเชิงปริมาณมักไม่สามารถอธิบายได้

2. ครอบคลุมความหลากหลายเชิงพื้นที่และอาชีพ กรณีศึกษาจาก 5 พื้นที่ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร สุพรรณบุรี พะเยา ขอนแก่น และ สงขลา สะท้อนความแตกต่างของบริบทของแต่ละภูมิภาค และลักษณะอาชีพ แรงงานนอกระบบ ทำให้เห็นภาพรวมของประเทศในมุมมองเชิงคุณภาพ

3. ชี้ให้เห็นกลไกการตัดสินใจของแรงงานนอกระบบ พบว่าการสมัครไม่ได้เกิดจากแรงจูงใจทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่เชื่อมโยงกับความมั่นคงในชีวิต ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ประสบการณ์ในอดีต และความไว้วางใจต่อรัฐ รวมถึงเผยบทบาทสำคัญของเครือข่ายชุมชนและอาสาสมัครแรงงาน โดยผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า “ตัวกลางทางสังคม” เช่น อาสาสมัครแรงงาน มีบทบาทสำคัญในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความเชื่อมั่นต่อระบบ ซึ่งเป็นปัจจัยความสำเร็จที่มักถูกมองข้ามในนโยบาย

4. สะท้อนปัญหาเชิงระบบจากประสบการณ์จริง เช่น ความไม่ยืดหยุ่นในการใช้สิทธิ ขั้นตอนที่ซับซ้อน ข้อจำกัดด้านเวลา การย้ายสิทธิ และการเข้าถึงข้อมูล ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงลึกที่สามารถนำไปปรับปรุงระบบได้โดยตรง

9. การใช้ประโยชน์งานวิจัย

- ☐ เพื่อใช้ตอบโจทย์เฉพาะหรือแก้ปัญหาเฉพาะเรื่อง (โปรดระบุ)
- ☐ เพื่อการเรียนรู้การสอน (โปรดระบุ)
- ☐ เพื่อใช้ใน ภาคเอกชน/ อุตสาหกรรม/ ธุรกิจ /ชุมชน /ภาคประชาสังคม (โปรดระบุ)
- ☒ เพื่อใช้ในเชิงนโยบาย (โปรดระบุ) ใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์จากประสบการณ์จริงของผู้ประกันตน เพื่อนำไปปรับปรุงนโยบาย มาตรการ และรูปแบบการให้บริการของระบบประกันสังคมมาตรา 40 ให้สอดคล้องกับบริบทชีวิตของแรงงานนอกระบบ รวมถึงการพัฒนาการสื่อสาร การเข้าถึงสิทธิ และการลดอุปสรรคในการใช้สิทธิของผู้ประกันตน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานประกันสังคม และ กระทรวงแรงงาน
- ☐ เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อให้สามารถแข่งขันในเวทีโลก
- ☐ เพื่อวัตถุประสงค์อื่นๆ (โปรดระบุ)

10. เจือปนใจของแหล่งทุนในการเผยแพร่และตีพิมพ์ข้อมูล

- ☐ เผยแพร่ได้อย่างกว้างขวาง (สถาบันฯ จะนำไปเผยแพร่ผ่านช่องทางต่างๆ เช่น เว็บไซต์ เฟสบุ๊ค ฯลฯ)
- ☐ เผยแพร่ได้เฉพาะบางส่วน (โปรดระบุว่าส่วนใด)
- ☒ ห้ามเผยแพร่